

ריח ורוח: איך בשמים ריחניים מסממני הקטורת מעוררים תענוג למעלה?

איש קמצן יצא עם אשתו לסיבוב ברחוב והם חלפו על יד חנות בשמים יוקרתית. האישה אומרת:
"איזה ריחות בוקעים מתוך החנות, אלו בשמים איכותיים..."

- "נכון, הוא אומר, אז בואי נעשה עוד סיבוב על יד החנות..."

בין שלל התענוגים שמציע העולם הזה, שמור מקום נכבד לחוויית הריח. האף מייצר הנאה חושית מטלטלת, שונה לחלוטין מכל החויות הנתפסות בחושים האחרים ולא לחינם מגלגלת תעשיית הבשמים כארבעים מיליארד דולר בשנה. כך מגדירה הגמרא את ייחודיות הריח:

1. ברכות מג,ב: מנין שמברכין על הריח שנאמר (תהלים קנ) 'כל הנשמה תהלל יה' - איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו? הוי אומר זה הריח.

בעוד שחוש הטעם פונה אל החלק הפיזי, הריח פונה אל החלק הנפשי ומעורר רגשות, תחושות וזיכרונות. 'ריח הבית של סבתא'... 'ריח הדשא הקצור בתחילת הקיץ'... ריח עץ אורן שמניחים ברכב גורם להפתת מתח, הלבנדר משרה רוגע, ואילו ריח הבואש שמפיצה המשטרה בהפגנות גורם לסלידה וגועל... [כיום, נפוץ השימוש במפיצי רוח מלאכותיים בחנויות שונות, כדי לעורר בנו תחושות נעימות שיגרמו להוציא את הארנק מהכיס...].

ההסבר המדעי לעוצמתו של חוש הריח הוא, שהחוש הזה מקושר ישירות למרכז המוח ואינו עובר את ה"תלמוס", שהוא מעבד מידע בדרך למוח (ראו וויקיפדיה ערך 'ריח'). ואולם ההסבר הפנימי, להבדיל, הוא מרתק: מובא בספרים (בני יששכר פרשתנו ועוד) שבחטא עץ הדעת היו מעורבים רק ארבעה חושים, אבל הריח לא היה שותף לחטא ולכן הוא נותר טהור ומפלט דרך עד הנפש. חווה שמעה לקולו של הנחש, הביטה בפרי האסור, נגעה בו וטעמה בפה – אבל לא הריחה ממנו.

ולאחרי הסופרלטיבים בואו נודה שהמושגים 'ריח נודף' ו'בושם איכותי' לא ממש מתכתבים עם עבודת ה'. ההנאה מבושם טוב היא איננה אחד המאפיינים של התלמיד חכם. כך מזהירה הגמרא:

ברכות מג,ב: ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם: אל יצא כשהוא מבושם לשוק, ואל יצא יחידי בלילה.

אם נסקור בזריזות את אזכורי הבושם בתנ"ך, נראה שהם תמיד באים בהקשרים זרים לחלוטין לעבודת האלוקים. הפעם הראשונה שמוזכרים מיני בשמים בספר בראשית, אלו סוחרים ישמעאלים שמורידים "נכאת, צרי ולט" למצרים ובדרך קונים את יוסף כעבד מידי האחים. פעם אחרת מסופר על מלכת שבא שבאה ארצה לפגוש את המלך שלמה ומכבת אותו בצנצנת בושם ש"לא היה כבושם הזה עוד", והאזכור השלישי והמפורסם ביותר הוא ההכנות שעוברות הנשים לקראת ההליכה אל מלך פרס, "שישה חודשים בבשמים ובתמרוקי הנשים".

מלכים א,י: ותתן למלך מאה ועשרים ככר זהב ובשמים הרבה מאד ... לא בא כבשם הוא עוד לרוב אשר נתנה מלכת שבא למלך שלמה.

אסתר ב: ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל המלך אחשורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המר וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים.

מספרים על חסיד עשיר שרצה להעניק מתנה יקרה לאדמו"ר הזקן. הוא קנה קופסת טבק להרחה מכסף טהור והגיש אותה בחרדת קודש לרבי. ואולם האדמו"ר הזקן דחה את המתנה ואמר: "איבר אחד ישנו בגוף שאינו בעל תאוה, וגם אותו רוצים לקלקל" ... [האף אינו איבר רעב, הוא אינו מחפש ותר אחרי ריחות כמו חוש הטעם, אלא רק מגיב לריחות קיימים, ולכן אין צורך לזהם אותן].

וכאן עולה שאלה עצומה שמעסיקה את חשובי המפרשים אלפי שנים: איך כל זה קשור עם בית המקדש? מה משמעות העובדה שאחת העבודות הגדולות בבית המקדש – ואולי הגדולה ביותר בין

כולן - הייתה להעלות קטורת ולהפיץ ריח בשמים משכר בבית המקדש? האם הקב"ה שואף באמת תענוג מריח גשמי המופק מתרכובת עשבים צרי וציפורן, חלבנה ולבונה?!

פרשת השבוע, "תצווה", היא הפרשה השנייה העוסקת בהקמת המשכן וממשיכה את מתן ההוראות לבניית הבית. הפסוקים האחרונים בפרשה מצווים על הקמת המזבח הפנימי שעליו העלו את הקטורת. הציווי הוא להקים מזבח זהב ולהעמידו ב"היכל", בתוך מבנה המשכן בחלקו הראשון שנקרא ה"קודש", בסמוך למנורה ושולחן לחם הפנים.

מצוות העלאת הקטורת היא ללקוט אחד עשר מיני עשבים ולהפיק מהם תרכובת. הסמנים הייחודיים נלקטו מכל העולם, מכל אותם מקומות בהם צמחו העשבים היקרים והנדירים, מים המלח ועד ארצות ערב והמזרח הרחוק, והייתה זו חכמה יתירה לדעת להכין את התרכובת המיוחדת¹.

מדי בוקר היו עורכים הגרלה בין הכוהנים מי יזכה לעשות את עבודת הקטורת, וכיון שהייתה זו עבודה מבוקשת במיוחד, ומובא שהיה בה סגולה לעשירות², לכן כהן שזכה פעם אחת, אינו עושה יותר את מעשה הקטורת. הכוהן היה אוסף גחלים לווטות במחיתה מהמזבח החיצון, מזבח הקרבנות, ומניח אותן על המזבח הפנימי ועל הגחלים מניח מעט מאותה תרכובת בשמים, עד שהעשן והריח התפשטו בכל ההיכל. כך עשה בבוקר ושוב בערב.

2. שמות ל: ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו ... וצפית אתו זהב טהור את גגו ואת קירתיו סביב ואת קרנתיו... ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על ארן העדת לפני הכפרת אשר על העדת אשר אועד לך שמה: והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה: ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני ה' לדרתיכם.

הגמרא מספרת שריח הקטורת היה כה עוצמתי, עד שכלה לא הייתה צריכה להתבשם לקראת החתונה. וכאן עולה כאמור השאלה **מה לזה ולעבודת ה'?** מה בריח הטוב גרם לתענוג אלוקי?

עוד שאלה צריכה ביאור: קראנו את לשון התורה והפסוק מאריך להדגיש את הקרבה של מזבח הקטורת אל קודש הקדשים. "ונתתה אותו לפני הפרכת ... לפני הכפורת אשר על העדות". מקום מזבח הקטורת היה **בפנים**, בתוך היכל המשכן והמקדש, בסמוך לפרכת המבדילה בין הקודש לקודש הקדשים. וזאת בניגוד למזבח הנחושת, מזבח הקרבנות, שעמד בחוץ, בחצר העזרה בכניסה לבית. והשאלה הראשונה מתחזקת: מדוע מעשה הקטורת היה קשור אל **פנים הבית?**

ב. השאלה גדולה הרבה יותר לאור המעמד החריג שמעניקה התורה להעלאת הקטורת. ישנם מקורות רבים המעידים כי מצוות הקטורת לא הייתה עוד עבודה, אלא החשובה ביותר בבית.

כמה ביטויים לכך: א. **המיקום של פרשת הקטורת**. המצווה להקים את מזבח הזהב באה בנפרד ובפרשה אחרת מכל דיני המשכן וכליו. בעוד שפרשת תרומה הציגה את הוראות ההקמה לכל מבנה המשכן והכלים שבתוכו, ואחר כך פרשתנו עוברת לנושא אחר ומדברת על הכנת בגדי הכהונה, פתאום בפסוקים האחרונים בפרשתנו בא קטע שלם המצווה על כלי נוסף: הקמת מזבח הזהב.

מדובר בפליאה שמעסיקה את כל גדולי המפרשים לדורותיהם:

רמבן ל,א: הנה מזבח הקטורת מן הכלים הפנימיים היה וראוי שיזכירנו עם השולחן והמנורה שהוא מונח עמהם? וכן הזכירם במעשה בפרשת ויקהל (ביחד עם כל הכלים)?

¹ בברייתא "פיטום הקטורת" אומרים: "כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק מפני **שהקול יפה לבשמים**". מה כוונת הביטוי? יש אומרים שהאומנים היו כותשים את הבשמים בצורה דקה, דבר שהצריך מאמץ רב ועל כך היו מעודדים עצמם במילים "הדק היטב היטב הדק" (משהו כמו "הי, הופ"). עוד פירוש אומר שהקול עזר למניעת חדירת אבקת הקטורת למערכת הנשימה.

² **סגולה לעשירות**: בספר כף החיים כותב רבי חיים פלאג' כי אמירת פיטום הקטורת היא סגולה לעשירות ולכן "יכתוב פרשת הקטורת על קלף ... ויקרא בו ... דהקטורת מעשיר ומובטח לו דלא יופסק פרנסתו".

מפרשים רבים מסיקים מכך כי מעשה הקטורת עומד ברמה אחרת מכל העבודות האחרות, בבחינת 'אחרון-אחרון חביב'. הנה דבריו של רבי אברהם סבע, מחשובי המקובלים בתקופת גירוש ספרד, שמציין את המשפט "סוף מעשה במחשבה תחילה". כלומר, הדבר שעושים אחרון הוא הדבר שעומד במחשבה בבסיס הכול. כמו משפחה שנכנסת לגור בבית חדש, הנה הכניסה הביתה היא הדבר האחרון שקורה אחרי כל הבנייה, אבל ברור שזה החלום שעמד בבסיס הבית³.

צורך המור שמות ל: הנה חתם מלאכת המשכן במזבח הקטורת, לפי שהוא הכלי היותר נבחר זולת הארון שציווה בראשונה, לפי שהוא מכפר ומעשיר ומשמח. כאמרו (משלי כ"ז, ט) 'שמן וקטרת ישמח לב'. ותחילת המחשבה היא סוף המעשה ... וכבר ידעת מאמרם ז"ל 'הכול הולך אחר החיתום'.

ב. העדות השנייה לחשיבות הקטורת היא העובדה שזאת העבודה היחידה ממלאכות המשכן שהייתה נעשית בתוך קודש הקדשים. אחת בשנה, ביום המקודש בשנה, יום הכיפורים, היה הכהן הגדול לובש בגדי לבן ומכניס מעט קטורת ריחנית אל תוך קודש הקדשים ומניחה על גבי הארון. זאת למעשה הייתה עיקר עבודת ה' שהביאה את הכפרה, הטהרה וההתקרבות ביום הקדוש.

צורך המור שם: ולהורות יותר על מעלתו אמר 'וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה', ביום הכיפורים, להורות שכפרת ישראל של יום הכיפורים תלויה בה. וזהו 'אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם'.

ג. עדות לנחת הרוח האלוקי שנגרמת מהקטורת היא העובדה שבכוחה לעצור מגיפות. כך מסופר בפרשת קורח כי אחרי שקורח ובניו נפלו באדמה, פרצה מגיפה נוראה בעם ומתו 14,000 איש תוך זמן קצר, עד שאהרן הכהן נטל מחתה עם קטורת מהמשכן ורץ בין האנשים ורק אז נעצרה המגיפה.

ד. מעל ומעבר לכל זה, ידועים דברי הזוהר הקדוש כי יהודי צריך לכוון בכל יום באמירת פיטום הקטורת אל סוד הקטורת, וזה מגן עליו מפני היצר הרע וכל מרעין בישין.

זוהר ב ריח, ב: אם בני אדם היו יודעים עד כמה חשוב מעשה הקטורת לפני הקב"ה היו לוקחים כל תיבה ותיבה ממנה והיו מעלים אותה להיות עטרה על ראשם ככתר זהב. ומי שעוסק בפרשת הקטורת צריך להתבונן בשכלו במעשה הקטורת ואם יכוון באמירתו כל יום, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא ויסתלקו הדְּבָר והמגפה ממנו ומכל העולם וינצל מכל הדינים של העולם הזה⁴.

והתמיהות מתבקשות: מה? למה? איזו הנאה מפיק הקב"ה מריח בשמים שהובאו מהמזרח הרחוק?

ג. לפני שנכנסים לעניין, מעניין לציין עוד התייחסות לנושא הריח. באחד מפרקי הנביא הידועים אודות הצפוי בביאת המשיח, מובא כי המשיח יצטיין בחוש הריח וישפוט העם באמצעות האף.

3. ישעיהו יא: ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה', והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח – סנהדרין צג, א: מורח ודאין.

³ **תוספת מעניינת:** בספר "ברוך שאמר" מהגאון רבי ברוך אפשטיין, מחבר התורה תמימה, מבאר בכך נקודה מעניינת: בתפילת השחר אנו אומרים פעמיים את סדר הקטורת – גם בסדר הקרבנות לפני התפילה וגם אחרי התפילה. האמירה לפני התפילה מובנת, כיון שזה היה מקום ההקטרה בבית המקדש, אחרי זריקת דם התמיד ולכן אומרים פיטום הקטורת אחרי פרשת התמיד, אבל למה אומרים שוב אחרי התפילה?

משום שהתורה קובעת את פרשת הקטורת בפרשה נפרדת, אחרי כל הקרבנות האחרים. ולכן אומרים אחרי התפילה. ובביאור העניין כותב שטבע בני אדם הוא להביא קטורת אחרי הארוחה כדי להגביר ההנאה מהארוחה. כך מובא במסכת ברכות שהיו מביאים "מוגמר" אחרי הארוחה ומברכים "בורא מיני בשמים". ועד"ז יש לומר למעלה כי עניין הקטורת הוא לגרום נחת רוח וכבוד אחרי כל עבודת הקרבנות.

⁴ **איך הקטורת מסלקת הסטרא אחרא:** מובא במאמרי חסידות כי הקטורת הייתה מורכבת מאחד עשר סממנים ובכך היא רמז לכוחות הקליפה שהם במניין אחד עשר. שכן יש בהם עשר כוחות במקביל לעשר הספירות הקדושות, ואולם יש בהם כוח נוסף שהוא הכוח האלוקי שמחיה אותם אבל עומד מחוץ להם, בניגוד לעשר הספירות שהכוח האלוקי הוא הם עצמם.

הגמרא מסיקה מכך כי המשיח יריח את ישראל וידון את כל מעשיהם בזמן הגלות⁵. הגמרא מוסיפה שם דבר מרתק: שבעים שנה אחרי החורבן השני, חווה עם ישראל את אחד המשברים החמורים בתולדותיו. בר כוכבא פתח ב"מרד הגדול" נגד האימפריה הרומית ששלטה בארץ, רבי עקיבא ראה בו אדם שהוא "בחזקת משיח", שיש לו את הנתונים להיות "משיח צדקנו" שיבנה את בית המקדש השלישי ותמך במרד. מנגד, חלק מהחכמים חלקו עליו בחריפות ורבי אלעזר בן תורתא אמר שיעלו עשבים על לחייו אילו בר כוכבא הוא המשיח. למעשה, המרד הלך והסתבך ובר כוכבא עשה טעות אחר טעות, והחכמים החליטו להפעיל את נשק יום הדין כדי לבחון אם הוא המשיח.

הם ערכו לו 'מבחן ריח' וציפו לראות אם יהיה מסוגל לזהות אדם חוטא. כאשר התרשמו שהוא אינו מריח מעבר למה שרואים בעיניים – הרגו אותו.

שוב עולה השאלה, מה משמעות הריח? למה המשיח יפעיל את חוש הריח ולא ישתמש ברוח הקודש או בכל דרך מופלאה אחרת?

נתחיל עם הגישה הפשוטה למשמעות עבודת ריח הקטורת, ואחר כך נעפיל אל המשמעות הרוחנית המעמיקה כפי שהיא מתבארת בכתבי אדמור"י חב"ד.

ד. משל נחמד מספר כך: הקיסר פרנץ יוזף, מלך אוסטריה. היה אחד המנהיגים הבולטים באירופה לפני כ-150 שנה. הוא מלך על אוסטריה והונגריה במשך 68 שנים והפך לשליט בלתי מעורער. לאחר עשרות שנות מלוכה התמלא בגדולה עצמית והשתוקק לבנות סמל מפואר שינציח אותו לעד. המלך פנה אל בכיר האדריכלים באירופה וציווה להקים בניין אופרה משוכלל במרכז וינה שינציח את דמותו. אחרי חמש שנים של עבודה מאומצת, קם מבנה אדריכלי מרשים שכל אירופה דיברה עליו.

האדריכל ציפה בהתרגשות לביקורו הראשון של המלך בבניין האופרה ושילב הופעה מוסיקלית אדירה עם שלוש הטורים הגדולים. הערב המרגש הגיע ואלפי אנשים המתינו לכניסתו של הקיסר. השיירה המלכותית עצרה על יד הבניין, המלך הוציא את הראש מחלון המרכבה ואפילו לא ירד ממנה. הוא פתח בצעקות: "טיפשים, בורים גמורים, חסרי הבנה באמנות ותרבות. תחריבו מיד את המבנה הכושל".

האדריכל ניגש ברגליים כושלות והמלך צעק: בטיפשותך בנית את אולם האופרה בקומת הקרקע, כך שנכנסים אליו במעבר חד מהרחוב. אבל אולם אופרה אמור להיבנות גבוה, מעל הקרקע. הדרך אליו אמורה לעלות דרך שלוש קומות ומאה מדרגות, כדי להרים את הנכנס בהדרגה מהחיים הארציים. בקומה הראשונה הוא מסיר את המגפיים עם הבוץ, בקומה השנייה הוא מעביר את הטלפון למצב שקט ובקומה השלישית הוא סוגר אותו לחלוטין...

לפי ההשקפה הפשוטה, המשכן והמקדש נועדו עבורנו. האלוקים אינו צריך בית, בני האדם הם אלו שצריכים מוקד רוחני, משום שאי אפשר להתעורר בתוך השגרה. כדי להתרגש מוכרחים חוויה של ניתוק והתעלות לעולם קדוש. להבדיל כמו בני זוג שמרגישים שחיקה בקשר ויוצאים לטייל בפארק ירוק, והאווירה הפסטורלית מעוררת את הלבבות שעיפו במרוץ החיים.

מטרת המשכן בפשטות היא ליצור סביבה סטרילית, קדושה, שמרימה את האדם מעל עייפות החומר. הקרבת הקרבנות, אור המנורה, והשירה של הלויים יוצרת חיים חדשים. וזה בדיוק אומר ספר החינוך, המטרה של ריח הקטורת: לרומם את המקום בעיני המבקרים.

4. ספר החינוך מצוה קא: משרשי מצוה זו, להגדיל כבוד הבית ולהיות מעלתו ומוראו על פני כל אדם ... וידוע כי ענין הריח הטוב הוא דבר שנפש אדם נהנית בו ומתאוה אליו ומושך הלב הרבה,

⁵ באיזה עניין המשיח ידון אותנו ויפעיל את חוש הריח? הגאון רבי חיים פאלאגי' (שימש לפני כ-150 שנה ה"חכם באשי" (רב ראשי) בטורקיה ואחד מגדולי המחברים לאורך הדורות) כותב כי המשיח יורה כמה קרבנות חטאת צריך להביא על השגגות בזמן הגלות. הרי כולנו חוטאים בשוגג, ולפי ההלכה חובה להביא קרבן חטאת, ולכן המשיח יריח מהבגדים שלנו את כל השגגות ורשימת הקרבנות בהם התחייבנו.

ריח הקטרת היה הטוב שאפשר לעשות על ידי אדם, עד שאמרו במסכת תמיד כי מריח ההקטרה היו מריחים מירושלים עד יריחו.

הרמב"ם מוסיף נקודה עוד יותר חדה – שמקפיצה נגדו מפרשים רבים: ריח הקטורת נועד לאזן את ריח הבשר החרוך של הקרבנות, שהיה עלול לבזות את הבית בעיני העולים לרגל.

מורה נבוכים ג, מה: וכאשר היו שוחטים במקום המקודש בהמות רבות בכל יום ומחתכים בו הבשר ושורפים ורוחצים בו הקרב והכרעים אין ספק ... שהיה ריחו כריח מקומות הבשר. מפני זה צוה להקטיר בו הקטורת שתי פעמים בכל יום בבוקר ובין הערבים להיטיב ריחו וריח בגדי כל העובד בו ... וזה ממה שמעמיד יראת המקדש ... כי הנפש תתרחב מאד לריח הטוב ותתרחק מן הריח הרע.

עד כאן הסבר פשוט ונכון ברמת הפשט, אבל כל אדם עם מעט 'חוש ריח', שנפשו כמהה אל סודות הדברים ועומקם מתקשה להסתפק בזה. וכי רגע השיא של השנה כולה, כניסת הכוהן הגדול לקודש הקדשים עם מחתת הקטורת נועד פשוט להיות 'מפיץ ריח'!?

רבנו בחיי פרשתנו: ראוי לכל משכיל להרחיק דעת הרמב"ם שכתב בזה... חס ושלום שנתלה העקר הגדול שבסוד הקטרת שחייבה עליו התורה כרת לעשות כמוהו כמתכונתו בטעם החלוש הזה.

יתירה מכך: למה מזבח הקטורת עמד **בפנים הבית**, סמוך לקודש הקדשים? אילו מדובר בסך הכול ב'מפיץ ריח' כנגד ריח הבשר, היה עליו לעמוד מול מוקד הריח הרע, מזבח הנחושת בחצר המשכן?

מה אפוא המשמעות העמוקה והמרוממת של ריח הקטורת?

ה. האדמו"ר הראשון מבעלז, רבי שלום רוקח, היה יהודי קדוש ובעל מופת. הוא מכונה בשם "שר שלום" על שם היותו שר ומושל בעולמות העליונים. חסידים מספרים כי בעת זקנותו, ראייתו נחלשה והוא היה נתמך בידי משמשיו. פעם נכנס לבית המדרש ואמר כי הוא מריח ריח טוב. הוא החל לפנות לכיוון מקור הריח והמשמשים אחריו. הוא הלך עד קצה בית המדרש וניגש לאברך צעיר שהיה לבוש כסוחר ואמר "אברך, ממני לא תוכל להתחבא".

האברך היה רבי שמואל שניאורסון, בנו הצעיר של הצמח צדק ומי שאחר כך הפך להיות האדמו"ר המהר"ש, הרביעי לאדמו"ר חב"ד. המהר"ש הצניע את גדלותו והיה לבוש בבגדי איש עסקים, והגבאים לא הבינו איזה ריח נודף מאותו סוחר. הם העירו את תשומת לב רבם שהוא בסך הכול סוחר? ענה האדמו"ר מבעלז: "הוא סוחר באותו מסחר עליו נאמר 'טוב סחרה מכל סחורה'..."

המילה "ריח" היא מלשון "רוח", משום שהריח הוא החלק הכי רוחני ומופשט בין כל החושים. הריח מסמל את אותו חלק נסתר ונעלם שאי אפשר לתפוס אותו בחושים האחרים. אי אפשר **לצלם** ריח בחוש הראיה, אי אפשר **להקליט** ריח בחוש השמיעה, אי אפשר **לגעת** בריח בחוש המישוש, ואפילו אין צורך להביא אותו **במגע עם הגוף** כמו חוש הטעם. הריח הוא אותו חלק נסתר שנישא באוויר והקולטנים בתוך האף קולטים אותו ממרחקים אדירים.

כשאנחנו אומרים 'אדם עם חוש ריח', הכוונה היא מי שמסוגל לראות אל מה שמעבר למה שנראה בעיניים, אל הכוונות הנסתרות, המניעים הנעלמים וכל מה שמתרחש בתוך העולם הפנימי שהוא רק של האדם עצמו ואיש מלבדו אינו יכול לדעת ממנו. כך גם הביטוי 'כשר אבל מסריח', שנועד לומר כי המעשה הגלוי עומד איכשהו בדרישות החוק, אבל המניעים הפנימיים הם של "נבל ברשות התורה".

להבדיל, פעם נכנסו לחדרו של הצדיק רבי מנחם מנדל מוויטבסק בהיותו בטבריה, ואמרו כי השמועה אומרת שהמשיח הגיע. פתח הצדיק את החלון, רחרח בחוץ ואמר "זה לא הריח של המשיח"...

קעת נוכל להבין את סוד ריח הקטורת. אנו מתכוונים בעצם לומר לקב"ה "אנא, תריח אותנו ואל רק תביט בנו". נכון שהמעשים הגלויים הם כושלים וחטאים, אבל תבחן אותנו גם באמצעות חוש הריח ותרגיש כי הריח הבוקע מתוך "הנשמה", מהחלק הפנימי שלנו הוא שלם ונקי.

נחשוב על יהודי שחטא: הוא עולה לבית המקדש ומביא קרבן לכפר על חטאו. התהליך הזה מתרחש בחלק ה**חיצוני** של הבית, משום שהקרבן נועד לתקן את החלק החיצוני של האישיות. את הידיים והרגליים שחטאו וכעת מביאים קרבן ומבקשים סליחה. ואולם החטא לא הסתלק לחלוטין, ה**ריח הרע** נשאר. עדיין עומד בזיכרון, ההנאה, החווייה והתשוקה אל החטא.

ולכן אנחנו נכנסים אל תוך הבית **פנימה**, מה שמסמל את העובדה שהאדם עובר לטפל **בעולם הפנימי** שלו, וכאן אנחנו מבקשים מהקב"ה "הבט לברית ואל תפן ליצר", תריח את אותו חלק שלא נראה בעיניים והוא שלם אתך. המעשה שלנו רע, אבל הריח הבוקע מהנשמה נהדר.

יסוד ההשקפה היהודית אומר שהגרעין הפנימי נותר תמיד דבוק באלוקות ואינו רוצה בחטא. ישנו פער מהותי בין **המעשה** ובין **העושה** וכל מעשה של חטא מתרחש רק בחלק הגלוי כתוצאה מ"רוח שטות" שתוקפת אותנו ואילו הגרעין נותר תמיד שלם ומאפשר לקום ולהתחדש בחזרה.

הרעיון הנעלה הזה נמצא בתוך המילים "קרבן" ו"קטורת". הקרבן הוא מלשון התקרבות, משום שהקרבן משקף את החלק החיצוני שלנו שהתרחק ועכשיו צריך להתקרב. ואילו "קטורת" היא מושג "קטר", שבארמית זה "קשר", כמו שאמר רשב"י: "בחד קטירא אתקטרגא". שכן הקטורת משקפת את החלק הפנימי שמעולם לא התרחק ומעולם לא ניתק. גם בשעת החטא עצמו הוא בכה והתייסר למה אנו עושים את הטעות. הוא השעון המעורר שגורם לשוב ולתקן גם אחרי הנפילה הגדולה חלילה.

בכפר חב"ד היה חסיד נכבד בשם רבי שמואל פרוס. בשנות הזעם והאימה הקומוניסטיים הוא הוגלה למחנה עבודה מפרך בסיביר ושהה שם שנים ארוכות. הוא הכיר במחנה יהודי מגרוזיה בשם אברהם והם התיידדו. אותו אברהם היה מוכשר בתפירת כובעים וקציני המחנה הקצו לו בקתה בקצה שטח המחנה בה היה תופר כובעים כמתנות לבני משפחות הקצינים.

בערב חג הסוכות פנה אברהם לר' שמואל פרוס ואמר כי צריכים לבנות סוכה. ר' שמואל נדהם, איך סוכה? שכחת איפה אנחנו נמצאים?! אבל אברהם היה מוצף בהתרגשות רוחנית ואמר כי נבנה סוכה ויהי מה. אנחנו נעמיד שלושה קרשים על יד הבקתה שלי, נכסה בכמה ענפים ותהיה לנו סוכה למהדרין. בליל חג הסוכות הצטופפו שניהם בסוכה הקטנטונת, בקושי הצליחו להתיישב בה בדוחק, הם מזגו כוס משקה לקידוש, ועוד אחת ל"לחיים", ועוד אחת לכבוד החג והודו לקב"ה על הנס.

לפתע נשמעו צעקות. "השתגעתם? אלשין עליכם למפקד המחנה ושניכם תושלכו לצינוק. גם שתיית אלכוהול בשטח המחנה וגם קיום פולחן יהודי... עמד שם קצין בדרגה גבוהה שתפס אותם על חם. רבי שמואל פרוס כבר אמר מספיק לחיים כדי שראשו יעופף בעולמות העליונים, הוא קם, חיבק את הקצין ואמר "חבר, בוא תשתה אתנו". הוא מזג לו כוס שלמה והריק לו לתוך הפה. חלפו שתי דקות, הקצין התיישב על ידם והחל לבכות. התברר כי הוא יהודי כמותם, הוא קיבל חינוך יהודי, אך כמו רבים אחרים נתפס לגלגלי המהפכה והתרחק מיהדותו. הוא ישב אתם עוד קצת, נזכר בזיכרונות, ואז אמר "בואו נברח מהר, לפני שכולנו נושלך לצינוק"...

המסר מהסיפור הוא שאין יהודי שלא מאמין, יש יהודי שלא אמר מספיק לחיים... הכפירה היא רק אשליה של חוסר אלכוהול... וכל מה שצריך הוא שהקב"ה יריח פנימה ולא יסתפק רק במבט חיצוני.

5. ממעיני החסידות שמות קנה: אומרים בשם האדמו"ר הצמח צדק: ענין הקטורת דומה לאדם שחטא לחברו ופייסו בדברים ונתרצה לו, ואחר כך חטא כנגדו שוב, אך הפעם לא נתרצה לו אלא בריבוי דברים. ולכאורה כשהתרצה לו בפעם הראשונה, העביר הטינה מליבו וכאילו לא חטא מעולם, ולמה בפעם השנייה לא התרצה אלא בריבוי דברים? משמע שאע"פ שביקש מחילה ונמחל לו, ריח רע מהעבר נשאר בו. ואף בחטאים ובעוונות כן: אמנם הקרבן פועל כי יסלח ה' על חטאו, אבל ריח מהחטא נשאר. ולכן מקטירים הקטורת לאחר הקרבן, כדי להעביר הריח רע שנשאר לאחר ההקרבה.

כעת אפשר לקבל מבט חדש על דבריו של הרמב"ם שהובאו לעיל כי הקטורת נועדה לטהר את ריח הבשר החרוך. אפשר לראות את הדברים ברמה אחרת כפי שמסביר הרבי מליובאוויטש (ליקוטי שיחות יד130): מה שיוצר את הריח הרע הוא החטא, הסירחון והטינופת נובעים מהתאוה שהוכנסה בתוך החטא שכעת רוצה להיות מכופר על ידי הקרבן, והסרת הריח נעשית באמצעות הקטורת שמגלה רובד עמוק יותר במהותו של היהודי, בו מעולם לא רצה לחטוא.

בכך אנו מבינים מדוע המשיח יפעיל את חוש הריח כדי לבחון אותנו. משום שתכלית הבדיקה של המשיח תהיה להריח פנימה, להעמיק אל תוך הגרעין הפנימי של היהודי ולראות שהוא נותר שלם וטהור. כל חטאי הגלות לא היו אלא רוח שטות שכיסתה את האמת הפנימית שלנו.

מאמר והניף ידו תשי"א: ועפ"ז יובן שעיקר מעלת המשיח היא בענין הריח, דמורח ודאין, שלא ידון ע"פ הבנה והשגה ואפילו לא ע"פ ראי' דחכמה, כי אם ע"פ ענין הריח שמגיע בהעצם ... כי המשפט דמשיח יהי' בזה שידע את הסיבות שהביאו את הזולת למצב שנמצא בו, וכמאמר אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו ... שבעצם הוא טוב ומה שנמצא במצב בלתי רצוי הוא רק מחמת סיבות צדדיות.

ובכך מובן מדוע תמצית עבודת יום הכיפורים הסתכמה במעשה הקטורת, משום שזה בדיוק עניינו של היום: להתכנס ולחשוף את הנקודה העמוקה ביותר בנפש, בה מעולם לא חטאנו, לא רצינו בחטא וממנה אפשר לקום ולהתחדש.

לימוד עבודת הקטורת, כמו כל ענייני בית הבחירה, כוחם גדול לזרז את ביאת משיח צדקנו ובניין בית המקדש. העיסוק בנושא מעורר את התפילה והתחינה כי נזכה לכך בפשטות ובקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**